

SYLWIA NOWAK-BAJCAR
Uniwersytet Jagielloński

Smok, kameleon czy mozaika?

Tomasz Ewertowski *Images of China in Polish and Serbian Travel Writings (1720–1949)*, Brill Rodopi, Leiden – Boston 2020

Choć studia nad podróżopisarstwem od dłuższego czasu stanowią centrum zainteresowań światowej humanistyki, znajdując szerokie wsparcie teoretyczne w postkolonializmie i imagologii, sygnowanych nazwiskami takich klasyków, jak: Frantz Fanon, Edward Said, Gayatri Chakravorty Spivak czy Homi K. Bhabha, to relacjom z podróży do Chin nie poświęcano dotąd należytej uwagi. Książka Tomasza Ewertowskiego *Images of China in Polish and Serbian Travel Writings (1720–1949) – Obrazy Chin w polskim i serbskim podróżopisarstwie (1720–1949)* jest na gruncie światowej slawistyki publikacją nowatorską. Nie pojawiło się, jak dotąd, równie obszerne, całościowe, wyczerpujące (choć niedomknięte), systematyzujące omówienie zagadnienia anonsowanego w tytule, omówienie, które przedstawiałoby tak wnikliwą analizę skrupulatnie zebranych źródeł.

Tomasz Ewertowski zabiera czytelnika w podróż obfitującą w intelektualne atrakcje, podróż, która staje się przygodą, ale dodajmy – podróż przemyślaną, bardzo dobrze przygotowaną i wzorowo zrealizowaną. Nieprzypadkowe są wybór pola tematycznego, ustanowionego przez komparatystyczną, polsko-serbską perspektywę badawczą, ramy czasowe, zawężające ją do okresu nowoczesności: od wieku XVIII, kiedy to pojawia się kreowany przez zachodnich Europejczyków negatywny wizerunek Chin jako kraju konserwatywnego i odznaczającego się brakiem postępu, aż do roku 1949, kiedy po dojściu komunistów do władzy, zarówno w Państwie Środka, jak i w Europie Środkowej, podróże do Chin

tracą charakter odwiedzin starożytnej krainy. Wybór tak szerokiego przedziału czasowego umożliwia autorowi pokazanie dynamiki i zmienności przedstawień tego kraju w kontekście kluczowych wydarzeń historycznych. Dodajmy też, że ramy temporalne wskazane w tytule odnoszą się do czasu odbytej podróży, a nie do czasu powstania bądź wydania jej opisu. Dodatkowym, niewątpliwym, atutem książki jest jej komparatystyczny charakter, uwzględniający perspektywę serbską i polską, za sprawą której autorowi udaje się nie tylko przekonująco wyprowadzać wnioski o charakterze ogólnym, lecz także niuansować kwestie związane z postrzeganiem inności przez pryzmat przynależności europejskich podróżników do różnych kręgów kulturowych: *Slavia Orthodoxa* i *Slavia Latina*.

Doceniając wybór tematyki, opartej na relacjach podróżniczych ponad dziewięćdziesięciu autorów o różnych światopoglądach, podkreślić należy fakt wzbogacenia materiału badawczego o nieopublikowane dotąd i istniejące jedynie w rękopisach oraz maszynopisach materiały archiwalne (rękopisy Ozrena Suboticia i Witolda Jabłońskiego, notatnik podróżniczy Jeleny Dimitrijević), które zostały szczegółowo i wnikliwie przeanalizowane i zinterpretowane w oparciu o współczesne narzędzia metodologiczne, niestosowane dotąd w odniesieniu do zaprezentowanego korpusu tekstów. Dodajmy, że w dotychczasowych pracach ich autorzy koncentrowali się raczej na prezentacji sylwetek podróżników (Edward Kajdański), omawiali obecność Polaków w Chinach (Marian Kałuski, Piotr Giza, Kim Yong-Deog, Mariusz Borysiewicz) czy obecność Chin w piśmiennictwie polskim (Leszek Cyrzyk).

Korzystając z rozpoznań Carla Thompsona (Thompson 2011), Paula Fussella (Fussell 1980, 1987), Jana Borma (Borm 2004) i Krzysztofa Podemskiego (Podemski 2005), Tomasz Ewertowski przyjmuje szeroką definicję podróżopisarstwa, którego wyznacznikami stają się doświadczenie rzeczywiście odbytej podróży oraz możliwość utożsamienia narratora z autorem. Przyjęte przez badacza inkluzywne podejście do narracji podróżniczych umożliwia wykorzystanie różnorodnych tekstów: literatury wspomnieniowej, listów prywatnych i otwartych, tekstów dziennikarskich, raportów dyplomatycznych i wywiadowczych oraz powieści i opowiadań autobiograficznych.

Trafny dobór narzędzi niezbędnych do analizy i interpretacji tekstów źródłowych w przypadku pracy napisanej w języku angielskim, wydanej poza granicami Polski i adresowanej do szerokiego kręgu odbiorców, stanowi warunek konieczny. Z tego względu Ewertowski oparł się w głównej mierze na aparaturze wypracowanej przez badaczy zachodnioeuropejskich i amerykańskich, m.in. Mary Louise Pratt (Pratt 1986, 2008), Davida Spurr (Spurr 1993), Stephena Greenblatt (Greenblatt 1991), Dipesh Chakrabartiego (Chakrabarty 2008), nie stroniąc przy tym, w uzasadnionych przypadkach, od przywołania

prac teoretyków polskich: Małgorzaty Czermińskiej (Czermińska 2003), Erazma Kuźmy (Kuźma 1980), Dariusza Skórczewskiego (Skórczewski 2006, 2013) oraz Waclawa Forajtera (Forajter 2004, 2017), rosyjskich czy serbskich oraz odwołań do klasycznych już rozpoznań Bułgarki – Marii Todorovej (Todorova 2009) czy Słoweńca – Bożidara Jezernika (Jezernik 2007). Na przyjęty przez autora książki styl analizy dyskursów podróżopisarskich w dużej mierze wpłynęły interesujące i wartościowe koncepcje nieznanego w szerokim kręgu europejskim serbskiego komparatysty Vladimira Gvozdena, który ujmuje literaturę podróżniczą jako świadectwo czasoprzestrzeni spotkania, uwzględniając materialny (trasa, środki transportu) i estetyczny wymiar podróżowania (światopogląd autora oraz konwencje artystyczne użyte w celu przekształcenia doświadczenia podróży w tekst literacki) (Gvozden 2011). Wybór aparatury badawczej wydaje się niezwykle ważny, nie tylko ze względu na możliwość przeciążenia pracy warstwą teoretyczną, czego udało się Ewertowskiemu uniknąć, ale także ze względu na fakt podjęcia przez niego niełatwej problematyki, wymagającej dużego wyczucia i uwrażliwienia na kwestie odmienności oraz szacunku dla niej. Przyjęta przez autora perspektywa badawcza jest perspektywą opisową, nakierowaną na wskazywanie przyczyn i unikającą elementów oceny oraz wartościowania zjawisk.

We wprowadzeniu, uzasadniając zasadność konfrontowania ze sobą materiałów serbskich i polskich obejmujących wspomniany przedział czasowy, polski badacz wskazuje takie kluczowe kwestie, jak: złożoność politycznego kontekstu doświadczeń i okoliczności życiowych, które skłaniają autorów podróżopisarskich relacji do peregrynacji po Azji Wschodniej w charakterze przedstawicieli obcych imperiów, oraz złożoność przedstawień samych Chin, będącą konsekwencją trudności z udzieleniem odpowiedzi na pytanie o ich istotę (związki przeszłości z teraźniejszością i ustalenie czynników, które ukształtowały współczesne Chiny). Trzecim czynnikiem, łączącym wszystkie poddane analizie materiały, jest heterogeniczny charakter podróżopisarstwa oraz samych odbywanych podróży.

Kluczowym terminem w książce jest pojęcie obrazu, które definiowane jest dyskursywnie, zgodnie z koncepcją stworzoną przez Hugo Dyserincka i rozwijaną przez Joepa Leerssena (Leerseen 2006, 2007a, 2007b, 2007c, 2007d) oraz Manfreda Bellera. „Obraz” rozumiany jest, za Bellerem, jako „mentalna sylwetka innego [...] zdeterminowana cechami rodziny, grupy, plemienia, ludu lub rasy”¹ (Beller 2007: 4), ze szczególnym uwzględnieniem reprezentacji narodowości. Wybór takiej koncepcji obrazu dobrze wpisuje się w cel rozprawy,

1 Przywołane fragmenty przełożyła na język polski S.N.B.

którym jest, jak stwierdza jej autor „[...] nie tylko pokazanie, jak podróżnicy opisywali Chiny, ale także kontekstualizacja tych opisów, pokazanie relacji między nimi oraz próba określenia czynników, które wpłynęły na taką wizję” (Ewertowski 2020: 3). Zasada ta widoczna jest w całej pracy, zarówno na poziomie prezentacji sylwetek autorów omawianych źródeł, jak i na poziomie ich analizy i interpretacji.

W rozdziale pierwszym, *Identities (Tożsamości)*, autor, zgodnie z przyjętym celem, prezentuje tożsamości podróżników i historyczne konteksty odbywanych peregrynacji. Dokonuje swoistej typologii ról podróżniczych, wskazuje okoliczności i cele podróżowania, habitus podróżników, kwestie uwikłań światopoglądowych oraz konwencje wypowiedzi. Próbuje ustalić cechy wspólne i związki pomiędzy pełnioną rolą (uchodźcy z rewolucyjnej Rosji, zesłańcy na Syberię, księża, dyplomaci, dziennikarze, naukowcy, podróżujący służbowo i turyści, myśliwi, marynarze) a rodzajem i sposobem narracji. Analiza tożsamości autorów tekstów podróżopisarskich, celów podróży i sposobów podróżowania pozwala badaczowi wyodrębnić następujące czynniki i okoliczności, które wpłynęły na kształtowanie obrazów Chin:

1. uwarunkowania historyczne, stosunki między Chinami a krajami europejskimi ze wskazaniem momentów zwrotnych w kształtowaniu tych relacji, zwłaszcza zaś poczucia przynależności do kultury europejskiej jako kategorii nadrzędnej wobec innych kategorii (auto)identyfikacyjnych
2. specyfikę politycznego i gospodarczego podporządkowania Polaków i Serbów, generującą różnego typu ambiwalencje: świadomość imperialnych uwarunkowań ich pobytu w Chinach i empatyzowanie z kolonizowanymi, ale także – z drugiej strony – przenikanie do dyskursu podróżniczego retoryki rasowej, którą autor poddaje wnikliwej analizie, podobnie jak kwestie tożsamości religijnej.

Sposób, w jaki pisarze kreowali swoje obrazy Chin – stwierdza badacz – sprowadzał się do negocjacji między osobistym doświadczeniem Państwa Środka, okolicznościami podróży, bagażem emocjonalnym, wiedzą i stereotypami, jakimi obciążona była ich indywidualna i zbiorowa tożsamość oraz dominujące konwencje intelektualne i literackie tamtych czasów (Ewertowski 2020: 89).

W zetknięciu z odmiennością wschodnioazjatycką, jak słusznie zauważa Ewertowski, różnice narodowe i religijne między podróżnikami zacierały się, a wzmocnieniu i utrwaleniu ulegała ich identyfikacja jako Europejczyków, białych i chrześcijan. Przyznając słuszność tej konkluzji, trudno w tym miejscu

pominąć pojawiające się w przypisie 25 rozdziału pierwszego stwierdzenie autora, odnoszące się do problemu identyfikacji narodowej Czarnogórców, które wydaje się zbyt dużym uproszczeniem:

[...] dla celów naszych badań zdecydowaliśmy się traktować ludność Księstwa (od 1910 roku Królestwa) Czarnogóry oraz ludność Księstwa (od 1882 roku Królestwa) Serbii jako członków jednej wewnętrznie zróżnicowanej wspólnoty wyobrażonej, podobnie jak Serbów urodzonych w diasporze w Austro-Węgrzech czy w Rosji (Ewertowski 2020: 43).

W publikacji podejmującej problematykę kolonializmu złożone kwestie relacji tożsamościowych Serbów i Czarnogórców wymagają nieco bardziej rozbudowanego rozwinięcia, a przynajmniej odesłania do literatury, która problemy te systematyzuje. Najpełniejszym źródłem byłaby wydana w 2019 roku monografia Doroty Gil (Gil 2019), choć zapewne ze względu na procedury wydawnicze ujęcie tej pozycji w bibliografii było niemożliwe.

Autor przedstawia utrwalone dotąd wizerunki Chin, historyczne przemiany tych obrazów oraz prezentuje próby ich dotychczasowych systematyzacji, podejmowane przez Raymonda Dawsona (Dawson 1967), Jonathana Spence'a (Spence 1990, 1998), Colina Mackerras (Mackerras 1989), Aleksandra Lukina (Lukin 2007) czy Gregory'ego Blue (Blue 1999, 2000).

W rozdziale drugim książki, opatrzonym tytułem *Places visited (Miejsca odwiedzane)*, autor analizuje obrazy wybranych miast i przestrzeni: północno-wschodnie Chiny oraz miasta Harbin i Mukden, porty w Szanghaju i Hongkongu, Makau, Pekin, Wielki Mur Chiński, Kyakhta, port traktatowy Tianjin, miasta Nanjing, Suzhou, Hangzhou, Qingdao, Kalgan, Guilin, Xinjiang, Luoyang i Yunnan. Także w tej części monografii Ewertowski prezentuje duży poziom wyczulenia na złożoność prezentowanej przez niego problematyki. Rozważając kwestie geograficzno-terytorialne, słusznie zauważa, że miejsca najczęściej pojawiające się w relacjach polskich i serbskich podróżników nie są tożsame z miejscami reprezentatywnymi z punktu widzenia chińskiej kultury, co związane jest z niedostępnością wnętrza kraju i brakiem wiedzy o nim. Ze względu na duży przedział czasowy, jaki obejmuje korpus analizowanych tekstów, autor podejmuje także zagadnienie sposobu rozumienia zasięgu terytorialnego Chin, wybierając dla potrzeb swoich badań szeroką definicję, uwzględniającą zarówno zmienność terytorialną państwa, jak i specyfikę kulturową, w której istotną rolę odgrywa istnienie chińskiej diaspory. Porusza również kwestie związane z wizerunkami przedstawicieli innych narodowości (często kolonizatorów), które niejednokrotnie składały się na obraz Chin.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Themes: Materialities and General Views* (*Motywy: artefakty materialne i perspektywa ogólna*), opiera się na materiale wykorzystanym w poprzednich rozdziałach, jednak zmienia się w nim sposób oglądu – analizę miejsc i przestrzeni zastępuje tu analiza artefaktów materialnych – *loci communes* relacji podróżniczych o Chinach. W pierwszej części rozdziału analizowane są wybrane aspekty ich materialnego wymiaru: ubrania i wygląd Chińczyków, opisy osiedli, ulic i domów, a także ich wnętrz, środki komunikacji, architektura i sztuka (teatr, muzyka), język i pismo, rolnictwo, groby, kulinaria, nawyki żywieniowe i higieniczne. Druga część rozdziału została poświęcona formułowanym przez podróżników ogólnym sądom na temat Chin, zorientowanym wokół pięciu zagadnień: spotkanie cywilizacji; historia, tradycja, modernizacja; charakter narodowy; kraj zamętu; kraina obcości.

W swojej książce, za pomocą takich kategorii, jak: strefa kontaktu, stereotyp, geografia wyobrażona, transkulturowość, hybrydyczność, spotkanie kolonialne, inność, relatywizm, doświadczenie zmysłowe, autor prezentuje środki retoryczne (udomowienie, alienacja, egzotyzacja, hiperbolizacja, enumeracja, analogia, kontrast), służące twórcom tekstów podróżniczych do opisywania inności, osławiania nieznanego/niezrozumiałego i ustanawiania relacji wiedzy i władzy. Oprócz zasadnego i słusznie umieszczonego w rozprawie Appendixu, zawierającego uzupełnioną o krótkie biografie listę autorów omawianych tekstów podróżniczych, książka zawiera imponującą bibliografię podmiotową – podstawową (148 pozycji) i uzupełniającą (25 pozycji), bibliografię przedmiotową oraz – co niezwykle istotne – indeks nazwisk i terminów.

Wieńczące monografię zakończenie: *Final Remarks – the Chinese Mosaic* (*Uwagi końcowe – chińska mozaika*), nie jest obszerne, bowiem na podstawie analizowanego materiału autor rozprawy dochodzi do wniosku o niemożności stworzenia wspólnego, uogólnionego obrazu Chin, jaki miałby się z jego pracy wyłonić, ani też stałych zasad, określających jednoznacznie wpływ biografii, charakteru podróży i czynników politycznych na odbiór tego państwa. Polemizując ze słowami Raymonda Dawsona (Dawson 1967: 8), który uznał kameleona za bardziej odpowiedni od smoka symbol Chin, polski badacz potraktował tę propozycję jako nadmiernie upraszczającą. W zamian zaproponował, by jedność w wielości przedstawień określić za pomocą trafnie wskazanej przez niego metafory mozaiki. Ta syntetycznie, lapidarnie zakończona monografia, niejako wbrew porządkującemu temperamentowi autora, skrupulatnie próbującego nadać materiałom źródłowym pewną strukturę, ukazuje wielość, różnorodność i heteroglosję przedstawień, w których podobieństwa czy miejsca wspólne uwydatniają różnice oraz sprzeczności, potwierdzając zarazem niemożność zastosowania wobec nich zasady porządkującej. Książka Tomasza Ewertowskiego

nie przynosi jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o to, czym są Chiny, ani tym bardziej, jakie one są. Dodajmy jednak, że nie taki był cel i zamierzenie jej autora, zaś ta świadomość jest najlepszym potwierdzeniem klasy badacza, który poddając naukowym procedurom zebrany materiał, systematyzując i kategoryzując go, nie ulega złudzeniom odkrycia reguł czy prawidłowości, nie tworzy sprecyzowanej, dookreślonej wizji Chin, lecz postępując zgodnie z zasadą „większą mi rozkoszą podróż niż przybycie” (Staff 1908: 27), pokazuje ich niewyczerpane bogactwo.

Książka *Images of China in Polish and Serbian Travel Writings (1720–1949)* Tomasza Ewertowskiego jest pracą pionierską, nowatorską i bardzo ważną dla dalszych badań nad podróżopisarstwem, zarówno pod względem wyboru tematyki, jak i wykorzystania źródeł, sposobu ich opracowania i interpretacji, metodologii oraz komparatystycznego ujęcia. Z tego powodu stanowi ona znaczący wkład w rozwój europejskiej i pozaeuropejskiej komparatystyki sławistycznej. Podjęta przez autora problematyka nie została dotychczas omówiona w Polsce oraz poza jej granicami, imponująca jest także ilość zgromadzonego przez niego materiału oraz opracowań, które stanowią kompletną bazę materiałową dla dalszych badań nad literaturą podróżniczą poświęconą Chinom.

| Bibliografia

- Beller Manfred (2007), *Perception, image, imagology*, w: *Imagology. The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. A Critical Survey*, red. Manfred Beller, Joep Leerssen, Rodopi, Amsterdam, s. 3–16.
- Blue Gregory (1999), *China and Western Social Thought in the Modern Period*, w: *China and Historical Capitalism*, red. Gregory Blue, Timothy Brook, Cambridge University Press, Cambridge, s. 57–109.
- Blue Gregory (2000), *China and the Writing of World History in the West*, Paper Prepared for the 19th International Congress of the Historical Sciences (Oslo, 6–13 August 2000), <https://tinyurl.com/546ej2x3> [dostęp: 06.12.2024]
- Borm Jan (2004), *Defining Travel: On the Travel Book, Travel Writing and Terminology*, w: *Perspectives on Travel Writing*, red. Glen Hooper, Tim Youngs, Ashgate, Aldershot, s. 13–26.
- Chakrabarty Dipesh (2008), *Provincializing Europe. Postcolonial Thought and Historical Difference*, Princeton University Press, Princeton.
- Czermińska Małgorzata (2003), „Punkt widzenia” jako kategoria antropologiczna i narracyjna w prozie niefikcyjnej, „Teksty Drugie”, nr 2–3, s. 11–27.
- Dawson Raymond (1967), *The Chinese Chameleon. An Analysis of European Conceptions of Chinese Civilisation*, Oxford University Press, New York.

- Ewertowski Tomasz (2020), *Images of China in Polish and Serbian Travel Writings (1720–1949)*, Brill Rodopi, Leiden – Boston.
- Forajter Waclaw (2014), *Kolonizator skolonizowany. Przypadek Sygurda Wiśniowskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Forajter Waclaw (2017), „Krwawa droga” i „czarowna jazda”. *Z socjologii podróży w wieku XIX*, „Teksty Drugie”, nr 6, s. 166–180.
- Fussell Paul (1980), *Abroad. British Literary Traveling Between the Wars*, Oxford University Press, Oxford.
- Fussell Paul (1987), *The Beginnings*, w: *The Norton Book of Travel*, red. Paul Fussell, W.W. Norton & Company, New York, s. 21–25.
- Gil Dorota (2019), *Dylematy identyfikacyjne w obrębie serbsko-czarnogórskiej kulturosfery. Dawne i współczesne modele (auto)refleksji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Greenblatt Stephen (1991), *Marvelous Possessions. The Wonder of the New World*, University of Chicago Press, Chicago.
- Gvozden Vladimir (2011), *Srpska putopisna kultura 1914–1940. Studija o hronotopičnosti susreta*, Službeni glasnik, Beograd.
- Jezernik Božidar (2007), *Dzika Europa. Bałkany w oczach zachodnich podróżników*, tłum. Piotr Oczo, Universitas, Kraków.
- Kuźma Erazm (1980), *Mit Orientu i kultury Zachodu w literaturze XIX i XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie, Szczecin.
- Leerssen Joep (2006), *National Thought in Europe. A Cultural History*, Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Leerssen Joep (2007a), *Exoticism*, w: *Imagology. The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. A Critical Survey*, red. Manfred Beller, Joep Leerssen, Rodopi, Amsterdam, s. 325–326.
- Leerssen Joep (2007b), *Identity/alterity/hybridity*, w: *Imagology. The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. A Critical Survey*, red. Manfred Beller, Joep Leerssen, Rodopi, Amsterdam, s. 335–342.
- Leerssen Joep (2007c), *Image*, w: *Imagology. The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. A Critical Survey*, red. Manfred Beller, Joep Leerssen, Rodopi, Amsterdam, s. 342–344.
- Leerssen Joep (2007d), *Imagology: History and method*, w: *Imagology. The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. A Critical Survey*, red. Manfred Beller, Joep Leerssen, Rodopi, Amsterdam, s. 17–32.
- Lukin Aleksandr Vladimirovich (2007), *Medved' nablyudaet za drakonom. Obraz Kitaya v Rossii v XVII–XX vekakh*, Vostok-Zapad, Moskwa.
- Mackerras Colin (1989), *Western Images of China*, Oxford University Press, Hong Kong.

- Podemski Krzysztof (2005), *Socjologia podróży*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Pratt Mary Louise (1986), *Fieldwork in common places*, w: *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*, red. James Clifford, George E. Marcus, University of California Press, Berkeley, s. 27–50.
- Pratt Mary Louise (2008), *Imperial Eyes. Travel Writing and Transculturation*, Routledge, London and New York.
- Skórczewski Dariusz (2006), *Postkolonialna Polska – projekt (nie)możliwy*, „Teksty Drugie”, nr 1–2, s. 100–112.
- Skórczewski Dariusz (2013), *Teoria—literatura—dyskurs. Pejzaż postkolonialny*, KUL, Lublin.
- Spence Jonathan (1998), *The Chan's Great Continent. China in Western Minds*, W.W. Norton & Company, New York.
- Spence Jonathan (1990), *The Search for Modern China*, W.W. Norton & Company, New York.
- Spurr David (1993), *The Rhetoric of Empire. Colonial Discourse in Journalism, Travel Writing, and Imperial Administration*, Duke University Press, Durham and London.
- Todorova Maria (2009), *Imagining the Balkans*, Updated ed., Oxford University Press, Oxford.
- Staff Leopold (1908), „*W przededniu*”. *Dzień duszy*, Księgarnia Polska B. Połonieckiego / E. Wende i Spółka, Lwów – Warszawa
- Thompson Carl (2011), *Travel Writing*, Routledge, London and New York.

| Abstract

SYLWIA NOWAK-BAJCAR

Dragon, Chameleon or Chinese Mosaic?

This article is a review of Tomasz Ewertowski's book from 2020, which is an innovative publication in the field of Slavic studies both in terms of the choice of topic, its comparative approach and the method of analysis and interpretation of sources. So far, there has not been an equally extensive, comprehensive, exhaustive (though not closed), systematizing discussion of the issue announced in the title, a discussion that would present such an in-depth analysis of meticulously collected sources, including archival materials, so far unpublished. The author of the publication comes to the conclusion that it is impossible to create a common, generalized image of China that would emerge from these analyses, or to create certain fixed rules that clearly define the impact of biography, the nature of travel and political factors on

the image of this country. Therefore, the monograph does not provide a clear answer to the question of what China is, let alone what it is like. Let us add, however, that this was not the goal and intention of the author, who in the conclusion of his book proposed that the Chinese unity in the multiplicity of representations should be defined by the mosaic metaphor he aptly indicated.

Keywords: images of China, travel writing, comparative Slavic studies, imagology, colonialism

| Bio

Sylwia Nowak-Bajcar – prof. UJ, dr hab., absolwentka serbistyki i kroatystyki w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie pracuje od 1995 roku. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół śladów historii w literaturze i kulturze (szczególnie w literaturach postjugosłowiańskich XX i XXI wieku). Jest autorką artykułów o tematyce literaturoznawczej i kulturoznawczej, tekstów krytycznoliterackich, przekładów oraz książek: *Monolog jako światopogląd. Proza Slobodana Selenicia* (2001), *Mapy czasu. Serbska proza postmodernistyczna wobec wyzwań epoki* (2010), *Helena, kobieta, której nie ma i która jest. Krakowska biografia Ivo Andrića* (2013).

E-mail: s.nowak-bajcar@uj.edu.pl

ORCID: 0000-0002-1537-6268